

de Kinderombudsman

Position Paper

Nederlandse kinderen in kampen in Syrië: De overheid moet zijn verantwoordelijkheid nemen deze kinderen te beschermen

Standpunt Kinderombudsman

De Nederlandse staat heeft de verantwoordelijkheid de kinderen die in de Syrische¹ kampen zitten te beschermen en actief uit de kampen op te halen. Het gaat om de kinderen met de Nederlandse nationaliteit of kinderen die hierop aanspraak kunnen maken. De Kinderombudsman baseert zich in dit standpunt op het Kinderrechtenverdrag, dat onder andere stelt dat een overheid de taak heeft om kinderen te beschermen als ouders hiertoe niet in staat zijn. Indien de Nederlandse staat zelfstandig niet in staat is de kinderen naar Nederland terug te geleiden, dient internationale samenwerking te worden gezocht om terugkeer van kinderen te realiseren.

In de navolgende tekst wordt dit standpunt toegelicht.

1. Situatieschets

Volgens de laatste cijfers van de NCTV verblijven ongeveer 145 kinderen met een Nederlandse link² in het strijdgebied in Syrië en Irak.³ Dit zijn kinderen van Nederlandse uitreizigers. Meer dan de helft daarvan is jonger dan vier jaar. Daarnaast bevinden zich ten minste dertig minderjarigen met een Nederlandse link (in de regio) buiten het strijdgebied.

Na het uiteenvallen van het kalifaat is een aantal van deze kinderen met hun moeders opgevangen in kampen. De kampen in Noord-Syrië staan onder gezag van de Yekîneyên Parastina Gel (verder: YPG).⁴ De Nederlandse overheid stelt zich op het standpunt dat de moeders worden geacht op eigen kracht samen met hun kinderen naar de Nederlandse ambassade of consulaat te komen. Vanaf dat moment zal de Nederlandse staat actie ondernemen om de kinderen naar Nederland over te brengen. De Nederlandse staat geeft aan op dit moment geen mogelijkheden te zien om de kinderen in de kampen op te halen en naar Nederland over te brengen. De voornaamste redenen die de staat hiervoor aanvoert, zijn de onveilige en instabiele situatie in het gebied en het feit dat er in de regio geen 'overheid' bestaat waarmee Nederland diplomatieke banden heeft.

Ouders hebben primair de verantwoordelijkheid om te zorgen voor de opvoeding, bescherming en ontwikkeling van hun kinderen. Zij hebben de vrijheid om hun kinderen naar eigen inzichten op te voeden. Het belang van het kind is hierbij hun allereerste zorg. De ouders om wie het hier gaat, hebben de keuze gemaakt zich aan te sluiten bij het kalifaat, al dan niet onder druk of invloed van derden. Deze kinderen hebben in een zeer onveilige en schadelijke situatie geleefd die zeer schadelijk is geweest voor hun ontwikkeling. Er zijn berichten dat er moeders in de kampen zijn die met hun kinderen naar Nederland willen. De Kinderombudsman heeft uit diverse bronnen vernomen dat het voor deze vrouwen echter onmogelijk is om zélf een Nederlandse post te bereiken; ze mogen het kamp niet verlaten, ze hebben vaak geen geldige papieren, geen middelen en de reis is gevaarlijk.

---

¹ Het standpunt ziet nu op kinderen in kampen in Syrië, maar de uitgangspunten gelden ook voor soortgelijke situaties in de overige gebieden in de regio.

² Kinderen met een Nederlandse link zijn kinderen die het Nederlanderschap hebben of er aanspraak op kunnen maken.

³ 2018: NCTV Dreigingsbeeld terrorisme Nederland maart 2018.

⁴ Kamerbrief d.d. 10 april 2018 over de Nederlandse inzet in EU besprekingen over ISIS-vrouwen en kinderen.

Nu het voor de moeders en kinderen niet mogelijk is zelfstandig een Nederlandse post te bereiken en de Nederlandse staat niet bereid, dan wel in staat, is de kinderen op te (laten) halen uit de kampen en over te (laten) brengen naar een Nederlandse post, zitten de kinderen en hun moeders feitelijk 'vast' in de kampen. De moeders en hun kinderen worden beschouwd als de vijand. Het verblijf in het kamp zal op enig moment eindigen, maar het is volstrekt onduidelijk wat er dan met de kinderen en hun moeders zal gebeuren. Hierdoor is de situatie instabiel en onzeker. Evident is dat de kinderen, die waarschijnlijk toch al een periode achter de rug hebben vol kinderrechtenschendingen die traumatiserend en zeer schadelijk zijn geweest voor de ontwikkeling, hierdoor niet in de omstandigheden verkeren die ze nodig hebben voor een gezonde ontwikkeling.

Gegeven deze situatie is de vraag wat van de Nederlandse staat mag worden verwacht in het licht van het Kinderrechtenverdrag.

2. Kinderrechtenkader

De Kinderombudsman heeft als toetsingskader het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Het sinds 1995 voor Nederland geldende IVRK is ook van toepassing op de kinderen van Nederlandse uitreizigers naar het kalifaat. Het gaat immers om Nederlandse kinderen en om kinderen die aanspraak kunnen maken op de Nederlandse nationaliteit.

Kern van het kinderrechtenverdrag

Het Kinderrechtenverdrag kent vier basisprincipes. Artikel 2 van het verdrag stelt dat alle rechten uit het verdrag voor alle kinderen en jongeren gelden, dus ook voor de kinderen van Nederlandse uitreizigers. Hierbij mogen deze kinderen niet anders behandeld worden of worden bestraft op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders (artikel 2 lid 2 IVRK). Artikel 3 stelt dat bij alle besluiten die genomen worden de belangen van kinderen een eerste overweging moeten zijn. Dit principe geldt voor alle besluiten die genomen worden over individuele kinderen en jongeren, maar ook voor groepen kinderen en jongeren in het algemeen. Volgens artikel 6 IVRK heeft een kind het inherente recht op leven en ontwikkeling. Dat wil zeggen dat de overheid moet zorgen dat kinderen en jongeren kunnen overleven en de ontwikkeling van kinderen en jongeren moet stimuleren. Artikel 12 IVRK stelt dat het kind het recht heeft om zijn mening te geven over alle zaken die hem aangaan. Deze vier artikelen moeten volgens het Kinderrechtencomité in onderlinge samenhang worden gezien. Dit betekent dat bij alle besluiten die er worden genomen, *het ontwikkelingsbelang* van kinderen en jongeren leidend is, dat kinderen en jongeren hierbij gelijk behandeld moeten worden en dat hun mening moet worden meegewogen bij ieder te nemen besluit.

Overige bepalingen

De overige bepalingen van het Kinderrechtenverdrag moeten vanuit dit perspectief worden bekeken. Bij dit thema gaat het om de volgende bepalingen. Op grond van artikel 5 lid 1 en 18 IVRK zijn de ouders primair verantwoordelijk voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hierbij hun allereerste zorg. De staat moet volgens artikel 5 lid 2 IVRK passende bijstand verlenen als ouders hier in gebreke blijven. Daarnaast is de staat verantwoordelijk om kinderen te beschermen tegen elke vorm van mishandeling door ouders of door een derde die de zorg heeft voor een kind (artikel 19 IVRK). Het gaat hier om alle vormen van lichamelijk en geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, misbruik of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik. Scheiding van ouder en kind mag alleen als dit in het belang van het kind noodzakelijk is, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouder (artikel 9 lid 1 IVRK). Kindsoldaten hebben op grond van artikel 38 IVRK en het protocol inzake betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten recht op extra bescherming. Verder is de staat verplicht kinderen die slachtoffer zijn geworden van gewapende conflicten, foltering, verwaarlozing, mishandeling of exploitatie een passende behandeling te bieden die hun herstel en herintegratie in de samenleving bevordert (artikel 19, 34-39 IVRK).

Weging van belangen

Bij ieder besluit, dus ook bij de afweging van de staat om de kinderen wel of niet op te halen, moet worden onderzocht welk besluit in het belang is van de kinderen. Om de (ontwikkelings)belangen van de kinderen te bepalen, dienen volgens het VN-Kinderrechtencomité de volgende aspecten in ieder geval betrokken te worden bij het onderzoek: de identiteit van de kinderen, de gezinsomgeving, de zorg, bescherming en veiligheid van het kind, de kwetsbare situatie waarin het kind zich bevindt, het recht op gezondheid en het recht op onderwijs (General Comment nr. 14).⁵ Daarnaast bieden de andere kinderrechten handvatten om die belangen vast te stellen.

Vervolgens moet het belang van de kinderen worden afgewogen tegen andere belangen, zoals het belang van de staat en de samenleving als geheel, maar ook het belang van bijvoorbeeld de kinderen die in Nederland leven. Als een besluit wordt genomen dat niet in het belang is van het kind dat het betreft, dan moet gemotiveerd worden waarom hiervoor is gekozen (General Comment nr. 14).

3. Beoordeling

Het belang van de kinderen

Vanuit het perspectief van de rechten van het kind, zijn de kinderen om wie het gaat allereerst te beschouwen en te behandelen als slachtoffers van ISIS.⁶ Het leven is voor deze kinderen in door ISIS gecontroleerd gebied zwaar en traumatiserend geweest.⁷ Het is een feit van algemene bekendheid dat de kinderen zijn blootgesteld aan geweld en wreedheden, zoals publieke executies en lijfstraffen. Ze hebben dagelijks bombardementen meegemaakt en werden regelmatig geconfronteerd met dood en verderf, ook van familie, vriendjes en vriendinnetjes. Ze liepen zelf ook gevaar om verwond of gedood te worden. De kinderen zijn opgevoed conform de ISIS-ideologie. Het is onwaarschijnlijk dat alle kinderen in ISIS-gebied daadwerkelijk naar school zijn gegaan en het onderwijs dat wel werd gegeven is gestoeld op de strikte interpretatie van de islam. De kinderen en hun moeders zijn voordat ze zijn geplaatst in de kampen, waarschijnlijk vastgezet op locaties die lijken op detentiekampen. De Kinderombudsman weet niet hoe de situatie in deze detentiekampen is geweest voor de kinderen, maar maakt zich hierover wel grote zorgen.

Er is maar zeer beperkt informatie beschikbaar over hoe het nu gaat met de kinderen in de vluchtelingenkampen en hoe hun levens eruit zien. Contact met de moeders en hun kinderen is niet mogelijk. In de media verschijnen reportages en nieuwsartikelen over de zogenaamde 'verloren kinderen van het kalifaat'. Hieruit komt het beeld naar voren dat de situatie in de kampen schrijnend is. Het is onduidelijk of de kinderen veilig zijn, of ze nog steeds opgevoed worden met de ISIS-ideologie, of ze onderwijs krijgen, hoe hun gezondheidstoestand is (zowel lichamelijk als geestelijk) en of ze de zorg krijgen die ze nodig hebben. Het is verder onduidelijk welke medische voorzieningen er in de kampen zijn. Ook is niet bekend of er voldoende gezonde voeding aanwezig is. Wel is bekend dat de moeders en de kinderen het vluchtelingenkamp niet mogen verlaten.

De ervaringen van de kinderen in het kalifaat en hun huidige situatie, nopen ertoe dat de kinderen nu bescherming en zorg krijgen om verdere scheefgroei in hun ontwikkeling af te wenden en te voorkomen. In Nederland zijn de kinderen wél veilig en kan goed voor hen worden gezorgd. Daarnaast kunnen de kinderen in Nederland de zorg krijgen die ze nodig hebben om hun traumatische ervaringen te verwerken. Ook geldt dat de kinderen van twaalf jaar en ouder wellicht naast verdachte van strafbare feiten ook te beschouwen zijn als kindsoldaten. Volgens het

---

⁵ CRC/C/GC/14 General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)

⁶ Zie ook rapport NVTC en AIVD: minderjarigen bij ISIS (p. 6)

⁷ 2017: NCTV en AIVD

Kinderrechtenverdrag en de aanvullende protocollen gelden alle kinderrechten ook voor hen en hebben zij recht op extra bescherming (artikel 38 IVRK en aanvullende protocol over gewapende conflicten). Naast bestraffing kan er bij terugkeer in Nederland ook – of juist – gewerkt worden aan behandeling en re-integratie. Het is denkbaar dat minderjarigen voor wie ambulante zorg niet passend of toereikend is, zo nodig worden geplaatst in een instelling voor gesloten jeugdzorg of jeugd-GGZ, waar zij residentieel behandeld kunnen worden.

Voorts moet worden meegewogen dat de kinderen, zodra ze in Nederland aankomen, naar alle waarschijnlijkheid zullen worden gescheiden van hun moeder. Dit mag volgens het Kinderrechtenverdrag alleen als dit in het belang is van het kind (artikel 9 IVRK). Hierbij dient in ogenschouw te worden genomen dat de opvoedideologie van ISIS wellicht nog steeds de opvoedideologie is van de moeders. Eén en ander kan scheiding rechtvaardigen. Volgens de Kinderombudsman valt het ouders te verwijten dat zij hun kinderen blootstellen en hebben gesteld aan negatieve invloeden en ze in een schadelijke situatie hebben gebracht. De kinderen hebben hiervoor niet gekozen. Zij moeten mogelijk dus ook beschermd worden tegen hun eigen ouders.

Dit alles⁸ overwegende maakt dat de Kinderombudsman vaststelt dat het schadelijk is voor de ontwikkeling van deze kinderen om nog langer in de vluchtelingenkampen te verblijven. Het is in het belang van de kinderen het kamp zo spoedig mogelijk te verlaten en op een veilige plek in Nederland te worden onder gebracht voor de juiste zorg, begeleiding en (her)opvoeding. Nu de ouders niet in staat zijn om zelf de bescherming en veiligheid op te zoeken die de kinderen nodig hebben, is het in het belang van de kinderen dat de Nederlandse staat dit doet.

Belang van de staat

De Nederlandse staat moet bij haar beslissing om de kinderen wel of niet actief op te halen ook rekening houden met andere belangen, zoals het belang van de staat en de samenleving als geheel. De Nederlandse staat heeft immers als taak de Nederlandse samenleving te beschermen tegen de mogelijke dreiging die uitgaat van personen die uit het gebied terugkeren. Het kan dan zowel gaan om de moeders als om een deel van de minderjarige kinderen die mogelijk in een ISIS-trainingskamp hebben gezeten of hebben deelgenomen aan de gewapende strijd.⁹

Daar staat tegenover dat het juist in het belang van de Nederlandse staat is om de kinderen actief naar Nederland te brengen, omdat dit tot een veiliger situatie leidt dan afwachten tot de kinderen op latere leeftijd zelf naar Nederland zullen komen. Immers, hoe langer zij aan negatieve omgevingsaspecten worden blootgesteld, waaronder de mogelijke schadelijke opvoedideologie, hoe groter het risico op (ernstige) scheefgroei in hun ontwikkeling, en hoe groter het risico op mogelijke toekomstige ontwrichtende handelingen in de Nederlandse samenleving door handelen van deze kinderen. Bovendien kunnen de ouders bij terugkeer vervolgd en waar nodig gestraft of behandeld worden.

Daarnaast zijn er wellicht nog andere belangen die de Nederlandse staat moet meewegen. Tot op heden heeft de Nederlandse staat deze niet inzichtelijk gemaakt, zodat de Kinderombudsman voor nu alleen van voornoemde aspecten uit gaat.

Belangenafweging

Volgens de systematiek van besluitvorming in lijn met het Kinderrechtenverdrag, moeten de belangen van de kinderen om terug te keren naar Nederland onder andere worden afgewogen tegen de belangen van de staat om de maatschappij te beschermen.

---

⁸ Gezien de context waarin de kinderen verblijven is het niet mogelijk geweest hen naar hun mening te vragen.

⁹ Zie rapport NCTV en AIVD: minderjarigen bij ISIS

Zoals hierboven beschreven is het in het belang van de ontwikkeling van de kinderen in de kampen dat zij zo snel mogelijk kunnen terugkeren naar Nederland en dat de Nederlandse staat dit actief doet nu hun eigen ouders die verantwoordelijkheid niet (kunnen) nemen. Daar staat tegenover dat de Nederlandse staat moet zorgen voor een veilige maatschappij en het met het oog daarop voor de Nederlandse staat niet de eerste keuze is om de kinderen terug te halen.

De belangen wegend vanuit een kinderrechtenperspectief vindt de Kinderombudsman evenwel dat de Nederlandse staat de kinderen actief moet ondersteunen door de kinderen uit de kampen te halen en naar een Nederlandse post te brengen, om zo naar Nederland te komen. Het is schadelijk voor de ontwikkeling van de kinderen om nog langer in de vluchtelingenkampen te verblijven. Door kinderen langer in de kampen te laten verblijven, vormen ze bovendien op termijn mogelijk een groter dreigingsrisico voor de Nederlandse samenleving dan wanneer ze nu – gepland en met een goed plan van aanpak voor bij aankomst – terugkeren. Voor wat betreft het belang van de staat om de maatschappij te beschermen, is het voor de Kinderombudsman onmogelijk in te schatten hoe reëel de dreiging is die van de kinderen en hun moeders uitgaat. Doorslaggevend in de afweging is voor de Kinderombudsman dat mogelijke dreigingsrisico's kunnen worden gemitigeerd door de kinderen de behandeling te geven die nodig is om scheefgroei in hun ontwikkeling af te wenden. Minderjarigen die hebben meegedaan in de strijd kunnen via het strafrecht en het jeugdbeschermingsrecht behandeld worden, al dan niet in een justitiële jeugdinrichting, een instelling voor gesloten jeugdzorg dan wel in de Jeugd-GGZ. Hun ouders kunnen worden vervolgd.

Praktische gevolgen

Mocht de Nederlandse staat de kinderen niet kunnen terughalen, dan is internationale samenwerking gewenst om dit te realiseren. Het is immers niet onvoorstelbaar dat - gezien de internationale context - de Nederlandse staat hier niet zelfstandig toe in staat is. In dat geval ziet de Kinderombudsman een taak weggelegd voor de internationale gemeenschap om gezamenlijk de verantwoordelijkheid te nemen voor deze kinderen en deze kinderen uit dit gebied te halen. Gedacht kan worden aan samenwerking met landen die met dezelfde issues worstelen als ook aan samenwerking op het niveau van de EU en de VN. De Kinderombudsman verwacht dat de Nederlandse staat hierin een voortrekkersrol gaat vervullen.

4. Eindconclusie

De Nederlandse staat dient de kinderen die in de Syrische kampen zitten te beschermen. Het gaat om kinderen met een Nederlandse nationaliteit of kinderen die hierop aanspraak kunnen maken. Zij worden ernstig in hun ontwikkeling bedreigd en hebben bescherming nodig, soms tegen hun eigen ouders. Deze kinderen mogen niet de dupe worden van de fouten van hun ouders en een overheid die hen niet beschermt. Indien de Nederlandse staat zelfstandig niet in staat is de kinderen naar Nederland terug te geleiden, dient internationale samenwerking te worden gezocht met andere landen zoals België, Zweden, Frankrijk en Duitsland die met dezelfde kwestie worstelen om terugkeer van kinderen te realiseren. Daarnaast moet de problematiek op het niveau van de EU en de VN worden geagendeerd, zodat gewerkt kan worden aan oplossingen.